

NEZAKONITA DJECA U PULSKIM MATIČNIM KNJIGAMA KRŠTENIH OD 1613. DO 1678.

Slaven BERTOŠA, Pula

Matične knjige krštenih, koje su pohranjene u Povijesnom arhivu u Pazinu predstavljaju važan i koristan povijesni izvor za analizu pojave nezakonite djece. Crkvene i građanske vlasti dogovorile su se o međusobnim kompetencijama u pitanju registracije stanovništva na temelju uredbe Villeres-Cotterets (1539.) i Rituale Romanum Apostolicae Sedi (1614.). Na taj je način određena obveza registracije krštenih, vjenčanih i umrlih. Svaka je crkva u kojoj se vršilo krštenje o tome morala imati knjigu sa svim imenima krštenih. O nezakonitom se djetetu radilo kada ime oca nije bilo navedeno, no iz analize se vidi da to i nije uvijek bio slučaj. Naime, dijete je bilo nezakonito ne samo ako se nije poznao njegov otac, već i uvijek kada je bilo rođeno izvan braka, tj. od roditelja koji nisu bili crkveno vjenčani. Izvršena analiza pokazuje da su nezakonita djeca u razdoblju od 1613. do 1678. činila 7,22% od ukupnog broja krštenih. U crkvenim su se maticama označavala izričajima »ex ignoto padre«, »di fornicatione«, »non de legitimo matrimonio«, »di adulterio«, »ex fornicatione«, »de padre incerto«, »ex adulterio«, »de padre incognito« i sl. Čestoća nezakonite djece u spomenutim registrima ne treba značiti da je ta pojava bila vrlo raširena, posebice ne više nego danas. Način na koji su se crkveni autoriteti ponašali prema takvim pojavama pokazuje da su one bile iznimne infrakcije društvenih normi. Budući da se u župnim maticama vrlo redovito označavalo nezakonitu djecu, same bilješke mogu se ozbiljno smatrati indikativnima za proširenost te pojave.

1.

Obvezu registracije krštenih prvi je odredio civilni zakon nastao u Francuskoj, poznat pod nazivom uredba Villeres-Cotterets god. 1539. Odnosio se na obvezu i potrebu držanja registara krštenih i pokopanih. Druga značajna uredba ima crkveni karakter: to je tzv. *Rituale Romanum Apostolicae Sedi* iz vremena pape Pavla V. – god. 1614. Ona određuje obvezu registracije krštenih, vjenčanih i umrlih. Dva spomenuta ugovora rezultat su pregovora između crkvenih i građanskih vlasti o međusobnim kompetencijama u pitanjima rođenja, krštenja, vjenčanja i ukopa.¹

¹ Carlo CORSINI, »Nascite e matrimoni«, U: *Le fonti della demografia storica in Italia. Atti del seminario di demografia storica 1971.-1972.*; vol. 1-2, Comitato italiano per lo studio della demografia storica, Roma, 1972., str. 648.

Svaka crkva u kojoj se obavljalo krštenje morala je o tome imati knjigu sa svim imenima krštenih. Prezime se navodilo samo kod zakonite djece. Uz ime i prezime oca (katkada i uz ime djeda) pisalo se i ime majke (rijetko i njezino rođeno prezime). U slučajevima u kojima nije bilo navedeno ime i prezime oca, radilo se o nezakonitoj djeci. Tada se napisalo ime i prezime majke.²

Povijesni demografi obično smatraju da su se razdoblja velikog postotka smrtnosti gotovo uvijek poklapala s razdobljima u kojima je i postotak nezakonite djece bio velik.³

Postojanje nezakonitog djeteta nije uvijek bilo prepreka za sklapanje novog braka nakon smrti supruga. Ipak, u većini su slučajeva supruzi vodili »častan život«.⁴

Ta činjenica pokazuje i moć svećenika i javnog mnijenja jer je, nesumnjivo, trebalo hrabrosti da se izvanbračno dijete donese svećeniku na krštenje. Ovdje treba naglasiti da je izbjegavanje krštenja izvanbračne djece bila česta pojava, osobito u vrijeme službe kakvog strogog svećenika. Lakše je majka mogla izbjeći krštenje izvanbračnog djeteta nego što je svećenik mogao nametnuti poštivanje zakona.⁵

Proučavajući spomenutu pojavu na primjeru Engleske, Peter Laslett naglašava da je broj nezakonite djece varirao od regije do regije u različitim razdobljima. U župi Ashton-under-Lyne u razdoblju od 1594. do 1640. iznosio je 6,8%, a 1594. dosegao je 16,6%. Laslett zaključuje: s obzirom da je danas postotak izvanbračne djece u Engleskoj puno veći i da i dalje raste, teško se može reći da je ta pojava tada bila češća nego danas.⁶ Načinivši usporedbu s katoličkom Francuskom, utvrdio je da je za ovu potonju karakterističnija pojava tzv. *enfants trouves*, tj. napuštene izvanbračne djece.

2.

U XVII. stoljeću je Istra bila pogađana ratovima, epidemijama kuge, malarije i ostalih bolesti, a ti su čimbenici vrlo negativno djelovali na njezin razvitak. Puljština je tada bila gospodarski izolirana od ostalih gradskih središta na istočnoj i zapadnoj obali Jadrana. I sama gospodarska snaga Pule bila je slaba, a gradsko je stanovništvo bilo pogođeno teškim polufeudalnim nametima. U grad je neprestano dolazilo novo žiteljstvo koje se neprestano sukobljavalo sa starosjediocima. Prema mišljenju Miroslava Bertoše, takvo psihičko-psihološko stanje izazvalo je osjećaj prolaznosti i opće kataklizme, i slabljenje moralnih stega do opće raspojasanosti. Zato se, kao nikada kasnije, u pulskim matičnim knjigama iz XVII. stoljeća (a posebice na njegovom početku) susreće vrlo velik broj izvanbračne djece.⁷

² Isto, str. 674.

³ Peter LASLETT, *Il mondo che abbiamo perduto*, Milano, 1979., str. 154.

⁴ Isto, str. 157.

⁵ Isto, str. 159.

⁶ Isto, str. 161.

⁷ Miroslav BERTOŠA, »Etnička struktura Pule od 1613. do 1797. s posebnim osvrtom na smjer doseljavanja njezinog stanovništva«, *Vjesnik istorijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, vol. XV (1970.), str. 68.

Puno podataka o izvanbračnoj djeci daju Matične knjige krštenih na području Puljštine, koje se čuvaju u Povijesnom arhivu u Pazinu. Podaci koji se ovdje iznose odnose se na razdoblje od 1613. do 1678. Broj krštene izvanbračne djece u spomenutom razdoblju bio je sljedeći:

Godina	Broj krštene djece	Od toga izvanbračne	%
1613.	4	0	—
1614.	20	2	10,00
1615.	21	1	4,76
1616.	22	0	—
1617.	13	4	30,76
1618.	30	4	13,33
1619.	13	1	7,69
1620.	17	3	17,64
1621.	18	3	16,66
1622.	24	2	8,33
1623.	12	3	25,00
1624.	12	0	—
1625.	15	2	13,33
1626.	11	0	—
1627.	17	2	11,76
1628.	18	1	5,55
1629.	15	1	6,66
1630.	19	0	—
1631.	18	2	11,11
1632.	15	2	13,33
1633.	11	1	9,09
1634.	24	2	8,33
1635.	21	0	—
1636.	28	0	—
1637.	18	1	5,55
1638.	12	1	8,33
1639.	30	1	3,33
1640.	29	1	3,44
1641.	11	1	9,09
1642.	20	1	5,00
1643.	15	1	6,66
1644.	18	2	11,11
1645.	10	1	10,00
1646.	31	3	9,67

Godina	Broj krštene djece	Od toga izvanbračne	%
1647.	3	0	–
1648.	11	1	9,09
1649.	14	1	7,14
1650.	13	0	–
1651.	22	1	4,54
1652.	14	2	14,28
1653.	9	1	11,11
1654.	23	3	13,04
1655.	22	3	13,63
1656.	12	0	–
1657.	25	1	4,00
1658.	30	2	6,66
1659.	22	1	4,54
1660.	34	2	5,88
1661.	26	2	7,69
1662.	18	1	5,55
1663.	36	2	5,55
1664.	24	2	8,33
1665.	20	1	5,00
1666.	20	1	5,00
1667.	22	0	–
1668.	18	0	–
1669.	19	0	–
1670.	15	3	20,00
1671.	28	3	10,71
1672.	18	2	11,11
1673.	25	2	8,00
1674.	11	0	–
1675.	22	1	4,54
1676.	38	3	7,89
1677.	31	2	6,45
1678.	17	1	5,88
Ukupno	1274	92	
%	100,00	7,22	

Broj krštene djece bio je, kako se to vidi iz tablice, najmanji god. 1647. – troje, 1613. – četvero, te 1653. – devetoro. Najveći je bio god. 1646. – 31, 1660. – 34, te 1663. – 36. Najviše izvanbračne krštene djece bilo je u godinama: 1617., 1618. (po četvero), 1620., 1621., 1623., 1646., 1654., 1655., 1670., 1671. i 1676. (po troje). Međutim, s obzirom na

odnos (postotak) između zakonite i nezakonite krštene djece, ove potonje bilo je najviše 1617. (30,76% od ukupnog broja krštenih), 1623. (25%), 1670. (20%), 1620. (17,64%), te 1621. (16,66%). Od analiziranih 65 godina u njih 14 nije bilo zabilježeno krštenje izvanbračne djece: dakle, u 78,46% (51 godina) takve je djece bilo, a u 21,53% nije.

Ukupan broj krštenih bio je 1274, što znači da se u razmatranom razdoblju prosječno krstilo 19,6 djece godišnje. Od tog ukupnog broja krštenih – 92, tj. 7,22%, bila su izvanbračna djeca.

3.

Dijete koje je 14. kolovoza 1614. u Puli krstio svećenik Zorzi Zancariol bilo je izvanbračno⁸:

«Dominica et Sabba figliola di Battista Furlan et di donna Chaterina Scalogna nata di fornicatione, battezzata per il signor Pre Zorzi Zancariol canonico, compari il signor Francesco Carsinati et donna Mattia moglie di ser Domenico Razzo».

Bilješka spominje dva imena krštene, ime svećenika koji ju je krstio, te kumove. O izvanbračnom »statusu« svjedoči izraz »nata di fornicatione«. Međutim, vrlo je zanimljivo da se navode imena oba roditelja, dakle i oca i majke.

Isto vrijedi i za zanimljivu bilješku iz Pule, koja nosi datum 27. ožujka 1617.⁹:

«Catherina et Pasqua figliola di Nicolo' Orcevan, procreata di fornicatione con donna Isabella fu moglie del ser Michiel da Bogliun, battezzata per me Pre Natale de Franceschi canonico et curato, compari ser Zuanne Pangalo et donna Camilla moglie del signor Zuanne Pescador.»

Dakle, dijete koje je krstio svećenik Natale de Franceschi bilo je izvanbračno (procreata di fornicatione), a majka mu je bila nekadašnja supruga Michiela iz istarskoga kaštela Boljuna.

I u bilješci od 8. studenoga 1619. poznata su oba roditelja izvanbračnog krštenog djeteta. Otac mu je bio doseljenik s otoka Cipra, a majka došljakinja iz kaštela Pićna¹⁰:

«Martina figliola di ser Giacomo Cipriotto et di donna Elena da Pedena, nata di fornicatione, battezzata da me Pre Natale de Franceschi canonico et curato, compari mistro Jerolimo Mustacielli et donna Lunarda moglie di ser Matias Furlan».

«Di fornicatione» je bila i Pellegrina Lucia, koju je 25. lipnja 1618. krstio kanonik Natale de Franceschi¹¹.

«Pellegrina et Lucia figliola di ser Nicolo' Orcevan nata di fornicatione con donna Elisabetta moglie del quondam signor Michiel da Boion abitanti in Polla, battezzata da me Pre Natale de Franceschi canonico et curato, compari ser Zuanne Pangalo et donna Camilla moglie di ser Zuanne Piscador».

⁸ Povijesni arhiv Pazin (dalje: PAP), *Liber Baptizatorum* dalje: LB), Pula, 14. kolovoza 1614.

⁹ Isto, 27. ožujka 1617.

¹⁰ Isto, 8. studenoga 1619.

¹¹ Isto, 25. lipnja 1618.

Otac djeteta bio je Nicolo' Orcevan, a majka gospođa Elisabetta, udovica Michiela iz mjesta Boion pokraj Venecije (no, oboje su bili stanovnici Pule).

Puljski plemići često su imali izvanbračnu djecu.¹² Za njih se katkada stavljala i napomena »nato/a di adulterio«, kako to svjedoči bilješka od 12. listopada 1620.¹³:

»Gelena et Giovannina figliola del Illustrissimo signor Gerolemo Barbo et di donna Franceschina sua serva nata di adulterio, battezzata da me Pre Bortolomio de Bortolomio canonico, compare ser Alvise da Vino da Fasana et comadre donna Cattarina de Gasparo da Fiume habitante in questa Citta'«.

Svećenik Bortolomio de Bortolomio krstio je izvanbračno dijete čiji je otac bio pripadnik poznate plemićke obitelji Barbo, a majka je bila njegova sluškinja. Kumovi na krštenju bili su Alvise da Vin iz Fažane i gospođa Katarina, vjerojatno supruga Gaspara iz Rijeke, stanovnika Pule.

Vrlo je zanimljiva bilješka od 13. prosinca 1621.¹⁴ Iako u njoj svi podaci nisu, nažalost, čitljivi, može se pročitati da je kršteno dijete izvanbračno jer njegovi roditelji »još nisu vjenčani« (»non ancora sposati«):

»Giacomo et Nicolo' figliolo del signor Iseppo ... di Pola et di donna Gambaleta (?) non ancora sposati, battezzato da me Pre Zorzi Zancariol canonico di Pola, compare fu l'Illustre signor Francesco Bragadin citta' di Pola, comare la ...«.

Pulski kanonik Zorzi Zancariol krstio je, dakle, spomenuto dijete, čiji je kum pri tome činu bio ugledni pulski građanin Francesco Bragadin.

No, katkada se nije sa sigurnošću moglo utvrditi tko je otac djeteta. To se u bilješci navodilo pomoću izraza »de padre incerto« (otac koji nije sa sigurnošću utvrđen). Slučaj je to s bilješkom od 21. veljače 1625.¹⁵:

»Gasparo Domenego figliolo de padre incerto et madre Chaterina da Cepich vedova quondam ... Battezzato per il Reverendo Don Benedetto Binucci Canonico et Scolastico, Compari mistro Anastasio Roditi greco et Donna Mattia moglie de Mate da ... abitanti in questa Citta'«.

Majka djeteta bila je doseljenica iz Čepića i bila je udovica, no u dokumentu se ne može pročitati čija, tj. kako joj se zvao pokojni muž. Dijete je krstio pulski kanonik Benedetto Binucci.

Katkada je otac djeteta bio potpuno nepoznat. Tada se u bilješku o krštenju napisalo: »ex ignoto padre / patre«¹⁶. Pokazuje to zapis s datumom 3. kolovoza 1639.:

»Francesco et Domenico figliolo ex ignoto Patre; la madre Anneta Chirsachi, Padrini al sacro fonte il signor Giovanni Pellizza et la signora Pasquina moglie del signor Conte de Conti, Battizzato da me sopradetto Curato«.

¹² M. BERTOŠA, »Etnička struktura«, *n. dj.*, str. 68.

¹³ PAP, LB, Pula, 12. listopada 1620.

¹⁴ *Isto*, 13. prosinca 1621.

¹⁵ *Isto*, 21. veljače 1625.

¹⁶ *Isto*, 3. kolovoza 1639.

Dijete je krstio svećenik Giacomo Bonarelli, a kuma mu je bila supruga člana poznate pulske obitelji de Conti.

Zanimljiva je i bilješka od 2. ožujka 1676.¹⁷

»Gregorio e Bonaventura nato il di primo corrente da madonna Catarina ex ignoto padre, Battezzato da Don Francesco Maure Canonico, Padrini furono messer Zuanne Cittadin et donna ... abitanti in questa Citta'«.

Dijete je rođeno 1. ožujka, a kršteno je dan kasnije. Majka mu je bila gospođa (»madonna«) Katarina, a otac je bio nepoznat. Krstio ga je poznati pulski kanonik Francesco Maure, a kršteni su mu kumovi bili žitelji Pule Zuanne Cittadin i gospođa čije se ime ne navodi u bilješci.

»Ex ignoto padre« je i Margarita, koju je 8. veljače 1671. krstio svećenik Giovanni Maria Mismas¹⁸:

»Margarita figliola di donna Apollonia da Gimino ex ignoto Padre, Padrini al sacro fonte ser Zuanne Bancovich et Donna Lauora moglie di messer Zuanne Cittadin, Battezzata da me Pre Giovanni Maria Mismas canonico et Curato«.

Kćer gospođe Apolonije iz kaštela Žminja (Gimino) u središnjoj Istri imala je za kumove na krštenju Ivana Bankovića i gospođu Lauru, suprugu obrtnika Zuannea Cittadina.

Potpuno nepoznati otac bilježio se i izričajem »di padre incognito«. Pokazuje to, primjerice, bilješka o krštenju koja nosi datum 15. svibnja 1673.¹⁹:

»Nicolo e Zuane figliolo di Christina Slipsevich da Prementore, nato di fornicatione di Padre incognito, Battezzato da me Domenico de Piazza Canonico et Curato, li Compadri furono il signor Tomaso da Bologna et Donna Simona relitta quondam Alvise Pesaro«.

Kanonik Domenico de Piazza krstio je dijete Kristine Slipšević, stanovnice najjužnijeg istarskog sela Premanture. Uz izričaj »nato di fornicatione« spominje se i onaj »de Padre incognito«. Krsni je kum bio gospodin Tomaso iz Bologne, a kuma gospođa Simona, udovica Alvisea Pesara.

I poznati francuski inženjer Antoine de Ville, graditelj pulske utvrde, imao je izvanbračnog sina s jednom žiteljkom iz kaštela Mutvorana pokraj Pule. O tome svjedoči bilješka od 5. studenoga 1632.²⁰:

»Io Pre Alberto del Becho o' Battezzato Lorenzo et Giorgio figliolo del Molto Illustre signor Cavalier Antonio Villa et di Donna Fumia da Monmorano nato di adulterio padrini il signor Giovanni di Capitani et Donna Maruzzola moglie di messer Piero da Fiume«.

Pulski svećenik Alberto del Becho krstio je, dakle, de Villinog sina (inženjerovo se ime spominje u talijaniziranom obliku »Antonio Villa«), čija je majka bila gospođa Fumia iz Mutvorana. U hrvatskom se jeziku i izraz »donna« (u dokumentima vrlo često s jednim

¹⁷ Isto, 2. ožujka 1676.

¹⁸ Isto, 8. veljače 1671.

¹⁹ Isto, 15. svibnja 1673.

²⁰ Isto, 5. studenoga 1632.

»n«), jednako kao i »signora«, prevodi s »gospođa«. No, »signora« je ipak bio pojam koji je označavao nečiju suprugu ili pak ugledniju gospođu.

»Di adulterio« bio je i Simon Nicolo', kojega je 27. siječnja 1631. krstio svećenik Alberto del Becho²¹:

»Simon et Nicolo figliolo di Aghinia nato di adulterio battezzato da me Pre Alberto del Becho curato, padrini il signor Zuanne Caticola et Donna Giustina moglie di paron Battista da Venetia«.

Otac djeteta uopće se ne spominje, a majka se zvala Aghinia. Kum mu je bio Zuanne Caticora (u bilješci stoji: Caticola!), a kuma gospođa Giustina, čiji je muž bio Venecijanac po imenu Battista.

Slučaj od 21. lipnja 1634. spominje pronađeno dijete pa mu se i otac i majka navode kao nepoznati²²:

»Nicolo Turino di Padre et Madre incerto, il qual fu' trovato alla porta di fontana Battezzato da me Giacomo Bonarelli Canonico et Curato furono Padrini al sacro fonte ser Zorzi Candiotto Official del Illustrissimo signor Conte et Donna Dacia Navara«.

Pronađeno dijete krstio je, dakle, pulski kanonik Giacomo Bonarelli, a krsni mu je kum bio službenik pulskoga kneza Zorzi Candiotto, doseljenik s otoka Kandije (Krete).

Izvanbračno se dijete katkada označavalo i izrazom »iz nezakonitoga braka« (»non de / di legitimo matrimonio«). Takav se izričaj spominje u bilješci od 23. travnja 1637.²³:

»Isabetta et Lucia figliola di messer Giacomo M... da Buglie la madre Vicenza Nata non di legitimo matrimonio Padrini al sacro fonte messer Biasio Covizza et Clarissima signora Biancha moglie del Clarissimo signor Zuanne Caticora, battezzato il signor Don Francesco Bori Canonico«.

Djetetova majka zvala se Vicenza, a otac je bio doseljenik iz mjesta Buglie (danas: Buia) u Furlaniji. Kuma na krštenju bila je supruga pripadnika poznate pulske obitelji Caticora koja se često spominje u matičnim i drugim notarskim knjigama.

Međutim, upravo navedeni Zuanne Caticora bio je kasnije otac izvanbračnog djeteta čija je majka bila njegova (ili vjerojatnije obiteljska sluškinja) gospođa Lucietta. O tome svjedoči bilješka od 27. rujna 1644.²⁴:

»Mattio et Zuane figliolo del Illustrate signor Zuanne Caticora, la madre Lucietta, al presente sua serva, ex fornicatione, Padrini al sacro fonte messer Anastasio Roditti, et la signora Margharita Righetti, battezzato da Giacomo Bonarelli curato et notato in questa forma ordinatomi dal sopradetto signor Zuanne«.

Za nezakonito se dijete ovdje koristi izričaj »ex fornicatione«. Kum na krštenju bio je Anastasio Roditti, pripadnik obitelji grčkih doseljenika iz mletačkih posjeda na Levantu. Zanimljiva je i pripomena da je takav sadržaj bilješke naredio sam Caticora. No, iako je

²¹ Isto, 27. siječnja 1631.

²² Isto, 21. lipnja 1634.

²³ Isto, 23. travnja 1637.

²⁴ Isto, 27. rujna 1644.

dijete kršteno 27. rujna 1644. bilo nezakonito, od iste je žene, Caticorine, sluškinje gospođe Luciete, četiri godine kasnije, 16. rujna 1648. kršteno i jedno zakonito²⁵: svećenik je zaboravio napisati da je ovo dijete nezakonito, jer je 20. studenog 1652. kršteno treće izvanbračno dijete čiji je otac bio Zuanne Caticora, a majka ista²⁶:

»Domenica et figliola del Illustrre signor Zuanne Caticora et Donna Lucia sua serva nata Non di legittimo matrimonio, Padrini al sacro fonte l' Illustrre signor Gierolemo Querengo et Donna Franceschina sua serva, battezzato Il Curato«.

Kum na krštenju bio je pripadnik poznate pulske obitelji Querengo, a krsna kuma bila je njegova sluškinja Franceschina. Dijete je, dakle, bilo »nato Non di legitimo matrimonio«.

»Ex fornicatione« je bio i Vincenzo, kojega je 1. siječnja 1645. krstio kanonik Giacomo Bonarelli²⁷:

»Vincenzo figliolo di mistro Zuanne Franchi murer, la madre Giacomina, nato ex fornicatione; Padrini al sacro fonte messer Francesco Baldan tagliapietra et Donna Lucietta serva del Illustrre signor Zuanne Caticora. Battezzato Il Curato«.

Otac djeteta bio je zidar Zuanne Franchi. Kršteni je kum bio klesar (kamenar) Francesco Baldan (»messer« ili »ser« oznaka je za obrtnika), a kuma gospođa Lucietta, sluškinja Zuannea Caticore.

»Non de legitimo matrimonio« bio je Ivane Marco, kojega je 27. lipnja 1661. krstio kanonik Bonarelli²⁸:

»Ivane et Marco figliolo de messer Domenico del Pin, la madre Margarita, nato Non de legittimo matrimonio, Padrini al sacro fonte l' Illustrre signor Marco Zane Cancelier del Illustrissimo signor Conte Provveditor et la signora Cattarina figliola del Illustrre signor Lugretio Angarano, Battezzo' Il Curato Bonarelli«.

Otac krštenika zvaao se Domenico del Pin, a majka Margarita. Kum mu je bio gospodin Marco Zane, kancelar pulskoga kneza-providura, a kuma gospođa Katarina, kći uglednoga Puljanina Lugretija Angarana.

»Non de legitimo matrimonio« bio je i Giovanni Battista, čiji su roditelji bili »messer« Leonardo iz Cremona (vojn timer u postrojbi kapetana Alberta Bassa) i gospođa Chiara (s nadimkom Corsetta). Krstio ga je 30. siječnja 1646. svećenik Domenico Cologna²⁹:

»Giovanni Battista figliolo di messer Leonardo da Cremona, soldato del signor Capitan Alberto Basso, la madre Chiara detta Corsetta, nato Non de legittimo matrimonio, Padrini al sacro fonte ser Michiel da Crema et Donna Nontia moglie di ser Francesco Spagnolo, tutti doi soldati del sopradetto signor Capitano, Battezzato Il signor Don Domenico Cologna Canonico«.

Kum djeteta bio je Michel iz talijanskoga grada Creme, vojn timer kapetana Bassa i gospođa Nunzija, supruga gospodina Francesca Spagnoloa, također kapetanovog vojnika.

²⁵ Isto, 16. rujna 1648.

²⁶ Isto, 20. studenoga 1652.

²⁷ Isto, 1. siječnja 1645.

²⁸ Isto, 27. lipnja 1661.

²⁹ Isto, 30. siječnja 1646.

Nezakonito se dijete katkada zabilježilo i izrazom »procreato/a ex adulterio et fornicatione«. To je slučaj s krštenjem od 19. veljače 1663.³⁰:

»Zuanne et Domenico figliolo di messer Domenico del Pin, matrimoniatto altrove; procreato ex adulterio et fornicatione con donna Margarita relitta quondam Francesco Fabro, Padrini al sacro fonte il molto Illustre signor Zanetto Rotta et la signora Lucietta Rotta sua ... battezzato dal molto Illustre et Reverendo signor Benedetto Binucci Canonico de Licentia«.

Otac djeteta imao je zakonitu suprugu u drugom mjestu, a majka je bila udovica Francesca Fabra.

I nezakonita se djeca nisu krstila u crkvi nego kod kuće ako je postojala opasnost da umru. O tome svjedoči bilješka od 18. listopada 1660.³¹:

»Io sopra detto Curato Battezzai Zuanne figliolo dell' Illustro signor Capitan Pietro Toreta la madre Lucietta serva di casa, nato Non di legittimo matrimonio, Padrini Il signor suo tenente Iseppo Rossi et Donna chiara Gobbo, fu battezzato in casa per esser moribondo il detto fanciul«.

Otac djeteta bio je kapetan Pietro Toreta, a majka njegova kućna sluškinja gospođa Lucietta. Dijete nije bilo zakonito (»nato Non di legittimo matrimonio«), a kršteno je kod kuće u opasnosti od smrti (»fu battezzato in casa per esser moribondo il detto fanciul«).

Za tek rođeno dijete koje se nalazilo u opasnosti da umre kod krštenja navodila se napomena »per exorcismum«. Slučaj je to u bilješci od 16. veljače 1640.³²:

»Paulo et Simon figliolo di Gregorio da Mantova soldato del signor Capitan Leoni, la madre Giosefa, nato di fornicatione, Padrini messer Carlo da Ferrara soldato del detto signor Capitan Leoni et la signora Maria Recxens, Battezzato da me sopradetto Curato per exorcismum«.

Otac djeteta bio je Gregorio iz Mantove, vojnik kapetana Giovannija Battiste Leonija, a majka se zvala Giosefa. Kršteni kum bio je Carlo iz Ferrare, također Leonijev vojnik. Kuma je bila pripadnica poznate grčke obitelji Recxens koja je iz mletačkih posjeda na Levantu doselila u Pulu. Dijete je krstio pulski kanonik Giacomo Bonarelli.

U navedenim su citatima izvršene sve prilagodbe koje se odnose na suvremeni jezik: primjerice, »Giovani« je ispravljeno u »Giovanni«, »dona« u »donna«, »batezato« u »battezzato«, »legittimo« u »legittimo«, »Zuane« u »Zuanne«, itd.

Koji su se izričaji najviše rabili za označavanje nezakonite / izvanbračne djece pokazuje sljedeća tablica:

³⁰ Isto, 19. veljače 1663.

³¹ Isto, 18. listopada 1660.

³² Isto, 16. veljače 1640.

IZRIČAJ	FREKVENCIJA
Ex ignoto padre / padre	34
Di fornicatione	25
Non de / di legitimo matrimonio	12
De / di adulterio	8
Ex fornicatione	5
Trovato	2
Di fornicatione di padre incognito	1
De padre incerto	1
Di padre incognito	1
Ex adulterio	1
Ex adulterio et fornicatione	1
Ex incognito padre	1
Non ancora sposati	1
UKUPNO	92

Čestoća nezakonite djece u crkvenim registrima ne treba značiti da je ta pojava bila vrlo raširena, pogotovo ne više nego danas. Držim da valja naglasiti činjenicu da način na koji su se crkveni autoriteti odnosili prema takvim pojavama pokazuje da su one bile iznimne infrakcije društvenih normi. Kako se u župnim registrima vrlo redovito označavalo nezakonitu djecu, same se bilješke svakako mogu ozbiljno smatrati indikativnima za proširenost te pojave. Ova tvrdnja vrijedi zato i za područje Puljštine u spomenutom razdoblju.

Zusammenfassung

UNEHHELICHE KINDER IN DEN TAUFMATRIKELN VON PULA AB 1613 BIS 1678

Die Taufmatrikeln im historischen Archiv von Pazin sind eine wichtige Quelle für die Analyse des Phänomens der unehelichen Kinder. Das Registrieren der Bevölkerung durch die kirchlichen und zivilen Behörden wurde nach der Verordnung Villeres-Cotterets (1539) und nach dem Rituale Romanum Apostolicae Sedis (1614) vollzogen. So wurde das Registrieren der Getauften, Getrauten und Verstorbenen zur Pflicht. Jede Kirche wurde verpflichtet ein Buch mit den Namen der Getauften zu führen. Wenn der Name des Vaters unbekannt war, handelte es sich um ein uneheliches Kind, aber durch die Analyse wird sichtbar, dass es nicht immer so war. Nämlich, das Kind betrachtete man als unehelich nicht nur wenn der Vater unbekannt war, sondern immer wenn die Eltern nicht kirchlich verheiratet waren. Die durchgeführte Analyse zeigt, dass im Zeitraum zwischen 1613 und 1678 uneheliche Kinder 7.22 % aller getauften ausmachten. In den Taufbüchern stand der Vermerk »ex ignoto padre«, »di fornicatione«, »non de legitimo matrimonio«, »di adulterio«, »es fornicatione«, »de padre incerto«, »ex adulterio«, »de padre incognito« und ähnlich. Häufigkeit unehelicher Kinder in den genannten Registern muss nicht bedeuten, dass dies sehr verbreitet war, allerdings nicht mehr als heute. Die Art und Weise wie die Kirche diese Fälle behandelt, zeigt dass es Ausnahmen waren.

Übers. Ivica TOMLJENOVIC